

Herdenkingswoord van de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal, René van der Linden, bij het overlijden van Hans van Mierlo (1931 – 2010), tijdens de plenaire vergadering van de Eerste Kamer op 16 maart 2010.

Hans van Mierlo was minister van Staat, voormalig minister van Defensie en van Buitenlandse Zaken en voormalig lid van de Eerste en van de Tweede Kamer der Staten-Generaal,

Op 11 maart j.l. overleed op 78-jarige leeftijd Hans van Mierlo, minister van Staat, voormalig lid van de Tweede Kamer en fractieleider van D66, oud-minister van Defensie en van Buitenlandse Zaken. Hij was van 13 september 1983 tot 4 juni 1986 lid van de Eerste Kamer voor de partij waarvan hij een van de oprichters was.

Hans van Mierlo is van grote betekenis geweest voor de politiek en het openbaar bestuur in ons land. Hij heeft het grootste deel van zijn werkzame leven in dienst gesteld van de democratie en de kwaliteit van bestuur en recht.

Hans van Mierlo werd op 18 augustus 1931 in Breda geboren als tweede kind in een katholiek gezin van acht kinderen. Zijn vader was directeur van de N.V. Ettense Steenfabriek. Van huis uit was hij vertrouwd met het politieke milieu. Zijn betovergrootvader J.Ch. van Mierlo was van 1849 tot 1850 lid van deze Kamer. Hans van Mierlo doorliep het gymnasium bij de jezuiten in Nijmegen en volgde aansluitend de studie Nederlands recht aan de Katholieke Universiteit aldaar.

In de jaren '60 verscheen Hans van Mierlo op het politieke toneel, in een tijd die gekenmerkt werd door culturele omslag, speelse rebellie en snel afbrokkelend vertrouwen in voorheen vanzelfsprekend geachte autoriteit. Met geestverwanten smeedde hij plannen voor een nieuwe partij, een partij die niet aan een zuil gebonden was, maar de burger meer inspraak wilde geven. Via de zwart-wit televisie maakte Nederland kennis met een nieuw politiek fenomeen die de drijfveer van zijn groep tot politieke vernieuwing als volgt verwoordde: 'We waren ongerust. Over de politieke situatie in ons land. Over de verwarring en de ondoorzichtigheid. Over de tanende invloed van de kiezers. Over de ontoereikendheid van de verouderde politieke spelregels.'

Zijn beweging zette drie lijnen uiteen: een meer directe democratie, waardoor de burger meer rechtstreeks betrokken zou zijn bij de machtsvorming- en uitoefening, politieke partijvernieuwing en een minder ideologische en meer praktische politiek. Hij maakte zijn entree in de Tweede

Kamer met een voor die tijd ongekend grote verkiezingsoverwinning. Zijn invloed is door de jaren heen verder blijven strekken dan de grenzen van zijn eigen partij waarvan hij de verpersoonlijking was.

Hans van Mierlo was een man van vele politieke levens. Zes keer was hij bij Tweede Kamerverkiezingen lijsttrekker voor D66. Hij kwam en ging als partijleider, en keerde veel later weer als fractieleider terug. Hij werd minister van Defensie in het tweede en derde kabinet-Van Agt. Zijn finest hour beleefde hij in 1994 toen zijn partij opeens 'groot' werd in de Kamer en hij in staat was een regeringscoalitie af te dwingen die qua samenstelling zonder precedent was in de moderne parlementaire geschiedenis. Tijdens het eerste kabinet-Kok acteerde hij als minister van Buitenlandse Zaken op het wereldtoneel, dat door het wegvallen van de communistische regimes in Oost-Europa en na de Duitse hereniging een historische omwenteling had ondergaan.

Op 22 mei 1984 sprak hij in zijn maidenspeech in dit huis over de positie van de Nederlandse regering ten aanzien van de plaatsing van kruisraketten op vaderlandse bodem. Zijn betoog nam direct een hoge vlucht, waarbij in hoog tempo de nucleaire strategie van de NAVO, de ontwikkeling van de Oost-West betrekkingen en de positie van West-Europa in de trans-Atlantische verhouding samenhangend en in meervoudig perspectief werden belicht. Fel kritiseerde hij de nationale politici die het kernwapenprobleem hadden teruggebracht tot de vraag: plaatsen we wel of plaatsen we niet? Ik citeer: 'In welk kader het is, dondert niet; de vraag is slechts waar sta je? (...) In de nationale discussie gaat het alleen nog maar om déze vraag, los van iedere context en politiek. Dat is een gruwelijke en onverantwoordelijke vertekening, een verenging van het probleem waar het om gaat.' Juist door deze verenging was het probleem in zijn ogen een nationaal en politiek trauma geworden.

Zijn benadering typeerde de bijdrage van Van Mierlo aan menig debat in beide Kamers van het Nederlandse parlement: scherp, analytisch, soms sardonisch, maar ook altijd met de zelfrelativering en ironie waarin de kiem van een oplossing werd aangedragen.

Van Mierlo was een visionair denker, met een vastberaden inzet voor een democratisch en sterk Europa, dat een bijdrage kan leveren aan de internationale rechtsorde en stabiele verhoudingen in de wereld. Zo benadrukte hij op 7 mei 1985 in zijn bijdrage aan het belangrijke debat in deze Kamer over het verdrag tot oprichting van de Europese Unie de noodzaak van een eigenstandig Europees vredes- en veiligheidsbeleid.

Hij was daarnaast een warme persoonlijkheid, een man met humor en kwinkslagen, een man van welgekozen woorden, niet aan vorm gebonden,

een inspirator voor wie ernst en provocatie soms dicht bij elkaar lagen, een man die velen op sleeptouw heeft genomen en zelf vaak voorop liep.

In het bewustzijn van ons land zal Hans van Mierlo blijven voortleven als een baanbrekend politicus, een markant staatsman en overtuigd Europeaan. De zorg die hem in de politiek bracht, is ook een zorg in onze tijd. Zijn wijze van politiek bedrijven, zijn politieke beschaving en zijn verbindende kracht zijn voor de politieke generaties die na hem komen, en een blijvende bron van inspiratie.

Tussen zijn jeugd aan de Laurentius lagere school in Ginniken en het Canisius College te Nijmegen, en zijn overlijden in het Onze Lieve Vrouw Gasthuis in Amsterdam ligt een rijk leven. Politiek als roeping, als beleving, liefde voor cultuur en het geschreven en gesproken woord, gingen samen met een Bourgondisch joie de vivre. De Eerste Kamer is Hans van Mierlo dankbaar voor wie hij was, en voor zijn bijdrage aan de parlementaire democratie en het openbaar bestuur van ons land. Het gegeven dat zo velen in Nederland en ook binnen de Staten-Generaal hem met dankbaarheid, groot respect, warmte en weemoed gedenken moge een steun zijn voor zijn echtgenote, zijn kinderen en al zijn naasten.

Dan geef ik nu het woord aan de minister-president.